

ویژگی های تبلیغی قرآن درباره موعود آخرالزمان

<?xml encoding="UTF-8">

آنچه فرا روی شماست، بخش اول از گفتگوی موعود با «حجة الاسلام والمسلمین محمدی عراقی»، نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان تبلیغات اسلامی، درباره ویژگیهای تبلیغی قرآن و نقش موعود آخرالزمان است، امید که مطلوب طبع لطیف خوانندگان موعود واقع شود. ان شاءالله

موعود: با تشکر از اینکه فرصت انجام این گفتگو را فراهم آوردید، به عنوان اولین سؤال، ویژگیهای تبلیغی قرآن را بفرمایید.

محمدی عراقی: ضمن تشکر از پدیدآوردگان این نشریه مبارک، به شما که اولین نشریه اختصاصی درباره امام عصر، علیه السلام، را منتشر کرده اید تبریک می گویم. تا آنجا که من اطلاع دارم «موعود» اولین نشریه ای است که اختصاص به آن حضرت دارد و شاید که در جهان منحصر به فرد باشد. همچنین فرارسیدن میلاد مسعود و فرخنده حضرت مهدی، علیه السلام، را که برای مردم و ما یکی از شادی بخش ترین روزهاست تبریک می گویم. اولین نکته اینست که قرآن کریم، موعود آخرالزمان را به عنوان یک نتیجه قطعی و یقینی معرفی می کند. در آیه شریفه «و نريد ان نمّن علی الذین استضعفوا فی الارض و نجعلهم ائمة و نجعلهم وارثین» (1) و همچنین و آیه دیگر از سوره نور، ملاحظه می کنید که از این موضوع به عنوان یک اراده الهی با کمال قاطعیت و حتمیت یاد شده است و یا در آیه شریفه «وعدالله الذین امنوا منکم و عملوا الصالحات لیستخلفنهم فی الارض کما استخلف الذین من قبلهم...» (2) از آن به عنوان یک وعده الهی ذکر شده است و این یکی از ویژگیهای خاص قرآن کریم است. در واقع، آیات فوق، رابطه بین «موعود آخرالزمان» و «بینش توحیدی» را بیان می کند و بر حتمیت و قطعیت آن تاکید دارد.

نکته دوم در این باره آنست که، قرآن کریم، ظهور آن منجی موعود را با آرزوها و فطرت حق طلبانه و عدالتخواهانه بشر پیوند زده است. بدان معنی که با توجه به استضعاف بشر، وعده خداوند، حاکمیت دادن صالحان و مستضعفان بر پهنه زمین است.

در طول تاریخ، انسان همیشه در آرزوی تحقق یک حکومت صالح و دور از ظلم و بی عدالتی بوده است. قرآن حکیم در معرفی حکومت حضرت مهدی، علیه السلام، و موعود آخرالزمان، روی این خواست فطری انسان انگشت گذاشته است. باید توجه داشت که همه قیامهایی که علیه ستمکاران صورت گرفته، بر اساس همین خواست فطری بشر بوده است اما، متأسفانه این تمنا تحقق نیافته است.

در آیات قرآن اشاره شده که مهدی موعود، کسی است که بر مستضعفین منت می نهد و آنها را نجات می بخشد و پیشوای جامعه بشری قرار می دهد.

در آیه، «و لقد کتبنا فی الزبور من بعدالذکر ان الارض یرثها عبادی الصالحون» (3) پایان سعادت‌مندانه حیات انسان، همراه با حاکمیت صالحان بر کره زمین است

موعود: آیا قرآن این امر را مختص مسلمین اعلام می کند؟

محمدی عراقی: خیر، قرآن بر این نکته تاکید می ورزد که اعتقاد به موعود آخرالزمان، تنها به شیعیان و مسلمانان اختصاص ندارد. بلکه، تمام پیامبران گذشته، بشارت فرارسیدنش را داده اند. چنانکه در آیه شریفه، «و لقد کتبنا فی الزبور...» ذکر شده است.

چنانکه می دانید، زبور کتاب دینی حضرت داوود، علیه السلام، است. قرآن ما را آگاه می سازد که در زبور، وعده فرارسیدن موعود داده شده است و این خود یکی از نکات ظریف و تبلیغی قرآن است.

نکته دیگر اینکه، اصولاً قرآن با آوردن تمثیلهایی از امم گذشته، سنت اصلاح گرایی و تغییر و تحول را یک «سنت الهی» و «قانون آسمانی» معرفی می کند و از امم پیشین نیز در این باره مثال می آورد.

در همان سوره مبارک نور، آیه 55، قرآن مجید برای آنکه، حالت استبعادی و بعید دانستن ظهور موعود را از ذهن انسان دور کند، می فرماید: «كما استخلف الذین من قبلهم...» یعنی این وعده الهی، یک سنت است، چنانکه قبلاً هم بوده. مثلاً در امت موسی، علیه السلام، هم بوده و این خداوند است که جایگزینی حکومتی و نظامی به جای حکومتی دیگر را وعده داده است. لذا، آن خداوندی که مدبر انسان و جهان است، قادر است روزی وعده ظهور موعود و منجی آخرالزمان را محقق سازد.

موعود: صرف نظر از بیانات کلی، آیا به صورت واضح تر و مشخص تر قرآن به امر ظهور موعود اشاره دارد؟
محمدی عراقی: بله، در قرآن، اشارات بسیاری آمده که ائمه معصومین، علیهم السلام، در روایات خود، آن اشارات را صریحاً مرتبط با موضوع موعود آخرالزمان دانسته اند.

موعود: لطفاً نمونه هایی را ذکر بفرمایید.

محمدی عراقی: خداوند با بیانی تمثیلی به این موضوع اشاره دارد و قرآن می فرماید:

«ان عدة الشهور عند الله اثنا عشر شهراً» (4)

خداوند در این آیه اشاره به ماههای دوازده گانه دارد، و بیان می کند که نزد خداوند تعداد ماهها دوازده تا است. روایات این آیه را تفسیر نموده اند و منظور از ماههای دوازده گانه را وجود و حضور دوازده امام در میان انسانها دانسته اند که طبق همان روایات، آخرین آنها، حضرت مهدی، علیه السلام، است.

بعضی از علمای گذشته، درباره آیاتی که مرتبط با موضوع موعود آخرالزمان است کتب مفصلی نوشته اند. ذکر آیات مرتبط با این موضوع بحث مفصلی می طلبد که ما را از موضوع این گفتگو دور می سازد.

نکته دیگری که قرآن بدان متذکر است، آنست که منجی و موعود، به مثابه مشعل امید در جامعه و قلب انسانها معرفی شده است. چنانکه ایشان را به عنوان «بقیة الله» (5) معرفی می نماید. این مطلب خود نکته ظریف و روانی در امر تبلیغ و تعلیم و تربیت است، چون انسان به امید دل بسته است و با امید زنده است و سخت ترین بحران برای انسان آنست که به ورطه یاس و ناامیدی بیفتد. از همین رو، قرآن، نقطه روشن و امیدبخش را در دل انسان، موعود آخرالزمان معرفی می کند.

موعود: اجازه بدهید بپرسیم اصولاً انسان چه وقت و یا به چه دلیل به ورطه پوچی و یاس می افتد؟ محمدی عراقی: از قرآن چنین استنباط می شود که، انسان موجودی است که همواره می خواهد رابطه ای با جهان بی نهایت و ماوراءالطبیعه داشته باشد و این ارتباط نیازمند وسیله و اسبابی است تا امکان این ارتباط را فراهم می سازد. این ارتباط به دلیل ضعف و ناتوانی انسان معمولی، از طریق امامت و ولایت ممکن می شود. چنانچه انسان، احساس کند که هیچ رابطه ای با آن عالم ماورایی ندارد و یا معلق مانده، دچار پوچی می شود و احساس می کند به بن بست رسیده است. این نیز از همان شعله های درونی انسان است و از نشانه های وجود فطرت الهی در کالبد آدمی بهمان سان که در عصر کنونی، در قرنی که ظاهراً متمدن ترین مردمان زندگی می کنند، این بیماری به جان انسان افتاده است که آدمیان احساس می کنند با ابدیت ارتباط ندارند. این نکته، یکی از وجوه مهم تبلیغی قرآن است. امامت، تجلی عینی ارتباط انسان با خداست، ارتباط انسان با ماوراءالطبیعه .

موعود: ویژگیهای تبلیغی اهل بیت ، علیهم السلام، دراین باره چگونه است؟ محمدی عراقی: روایات اسلامی و احادیث اهل بیت ،علیهم السلام، درباره موعود آخرالزمان بسیارند، اما یکی از مهمترین ویژگیهای این روایات تکیه بر موضوع «عدالت» است. چه، روایاتی که از پیامبر اکرم ، صلی الله علیه وآله، در این باره رسیده همه ، مورد تاکید اکثر فرق شیعه و سنی است. شاید معروفترین آنها، حدیث معروف عدل است که می فرمایند:

«یملأ الله به الارض عدلاً قسطاً کما ملئت جوراً و ظلماً»

خداوند زمین را از قسط و عدل پر می سازد پس از آنکه از ظلم و جور پر شده باشد. (6) اگر توجه کنیم درمی یابیم که همین موضوع «عدل» هم که در روایات ائمه بر آن تکیه کرده اند، بر اساس نوعی آرمانخواهی است و متکی بر بینش عدالتخواهانه بشر است.

انسان به طور طبیعی از ظلم و ستم بیزار و جوینده عدالت است. بنابراین، همیشه در انتظار روزی به سر می برد که عدالت حقیقی برقرار شود. موعود آخرالزمان، به عنوان تجسم این آرزوی بشر، معرفی شده است. به این معنی که روزی فرا می رسد که تمام ستمهای تاریخی، تبعیضها و ظلمها پایان می پذیرد و عدالت به دست مهدی،علیه السلام، برقرار می شود، آن هم یک عدالت جهانی و فراگیر و نه محدود و منطقه ای.

یکی دیگر از وجوه بیانات اهل بیت در این باره، برانگیختن «احساس شوق و اشتیاق» انسان است برای آنکه منتظر باشد.

به حدیث معروفی که از منابع معتبر ذکر شده اشاره می کنم؛ نبی اکرم، صلی الله علیه وآله، فرمودند:

«افضل اعمال امتی انتظارالفرج»

بالاترین عبادت امت من انتظار فرج است. (7)

این حدیث معتبر به عبارتی یک نوع تربیت عملی است برای ما که همواره حالت اشتیاق و انتظار داشته باشیم. چنین انسانی هیچ گاه و هیچ زمانی حتی اگر در سخت ترین شرایط تاریخی باشد ، احساس ناامیدی نمی کند و همیشه نورامید در دلش روشن است و این اشتیاق و انتظار ، او را در برابر شرایط دشوار مقاوم می کند.

نکته سومی که در بیانات اهل بیت، علیهم السلام، درباره حضرت مهدی، علیه السلام، مشاهده می شود، توجه به موضوع «آمادگی برای ظهور» است و احساس حضوری دائمی و واقعی در نسبت با امام عصر، علیه السلام،

زیرا ایشان به عنوان یک انسان الهی ، همواره ناظر و شاهد اعمال ما هستند و همه افعال ما ، در مقابل چشم ایشان حاضر است.

باید توجه داشت که این حضور و نظارت حضرت، ریشه قرآنی نیز دارد. نکته مهمی که در مبحث مربوط به ویژگی امام قابل بحث است و ضمناً مطابق با باور ما، منطبق با آیات سوره مبارک قدر نیز هست این است که ، در شب قدر همه آنچه را که انسان انجام می دهد و نامه اعمالش به حضور امام زمان ، علیه السلام، تقدیم می شود. در روایات دیگر هم به این نکته توجه شده که انسان مؤمن به امامت و ولایت ، همواره باید، حضور دائمی ایشان را احساس کند و بداند که هر اندازه که این احساس حضور بیشتر باشد، تاثیر آن هم در زندگیش بیشتر می شود.

موعود: در تبلیغ موضوع مهدویت و انتظار، چه نکاتی را می بایست مورد توجه قرار داد؟
محمّدی عراقی: در این باره هم هیچ راهنمایی بهتر از روایات و آیات نیستند. بی گمان باید دید که پیامبر اکرم ، صلی الله و علیه و آله، و ائمه اطهار ، علیهم السلام، چگونه آن حضرت را معرفی نموده اند.
یکی از مسائل مهم ، در معرفی امام عصر، علیه السلام ، معرفی ایشان به عنوان شخصیتی فراگیر است به گونه ای که فراتر از هر مذهب و ملیتی برای مردم کل جهان مطرح هستند و قیامشان جهانی است.
قرآن ایشان را به عنوان منجی و ذخیره الهی همه انسانهای مستضعف در سرتاسر جهان معرفی می کند.
خداوند تنها بر مؤمنین ، مسلمین و یا شیعیان منت گذاشته است بلکه می فرماید:

«و نريد ان نمن على الذين استضعفوا...» همچنین در آیات و روایات، همه پیامبران الهی به عنوان بشارت دهنده ظهور حضرت معرفی شده اند چنانکه در منابع فرهنگی همه ملت‌های منتشر در جهان نشانه های موعود آخرالزمان و اعتقاد به منجی و مصلح جهانی دیده می شود.

اما تفاوت مهمی که بین اعتقاد ویژه مکتب تشیع و سایر فرق و مذاهب وجود دارد آن است که، تمام ویژگیهای شخصی آن حضرت به همراه نام پدر، مادر، زمان تولد و ذکر شده است . همین نوع معرفی، مانع سوءاستفاده می شود. از همین رو، ما هم ناگزیر، می بایست در معرفی چهره نورانی امام زمان، علیه السلام، از همان سیره نبی اکرم ، صلی الله و علیه و آله، و ائمه معصومین ،علیهم السلام، تبعیت کنیم. ضمن اینکه، باید از بروز هر نوع خرافه و انحراف هم جلوگیری کنیم. متأسفانه اینکه گاهی در جامعه مسایل نادرستی درباره ارتباط با آن حضرت مطرح می شود که ممکن است با شان و ساحت مقدس امام زمان ناسازگار باشد، پس باید بشدت مراقبت کرد و از طرح این مباحث پرهیز داشت.

نکته دیگری که به نظر می رسد قابل توجه باشد، بهره گیری از ادعیه است. ادعیه ای که درباره امام زمان ، علیه السلام، وارد شده بسیار سازنده است. شاید رایج ترین آنها همان «دعای ندبه» باشد که به صورت سنتی رایج در روزهای جمعه خوانده می شود. زیارت‌های بسیاری درباره حضرت وارد شده که سازنده است که باید از این متون دست نخورده و ادعیه و زیارت استفاده کرد.

ابزارهای هنری نیز در کار تبلیغ نقش مهم و مؤثری دارند، به تصویر کشیدن چهره سرخورده بشر امروز که علی رغم همه پیشرفتهای ظاهری در امر اقتصاد و تکنولوژی، دچار بحرانهای روحی و روانی شده بروشنی این پیام را منتقل می سازد که عصر توسعه تکنولوژی و عصر علم و فن آوری، همراه با بحرانهای روحی و روانی بوده که اعتقاد به مهدویت و موعود آخرالزمان به عنوان نسخه شفابخش می تواند به همه سؤالات پنهان و آشکار انسان امروز جواب دهد و همه دردهای بی درمان او را درمان کند. این سرگشتگی را به بهترین شکل به وسیله

ابزار هنری می توان نشان داد و تشنگی و نیاز او را به معنویت و مهدویت می توان به تصویر کشید. یعنی، تصویرسازی از آینده ای امیدبخش و درخشان در برابر پلیدیها و سیاهیهای که امروزه این کره خاکی را در خود فرو برده است.

موعود: در این باره چه وظایفی را متوجه سازمانهای فرهنگی کشور می دانید؟ و عملکرد آنان را چگونه ارزیابی می کنید؟

محمدی عراقی: قدیمی ترین مرکز فرهنگی و تربیتی حوزه های علمیه اند، اکثر قریب به اتفاق کتابهایی هم که درباره مهدی موعود، علیه السلام، نوشته شده توسط نخبگان و برجستگان همین نوع مراکز و حوزه های علمیه شیعه عرضه شده است. بی گمان نیاز به انجام کارهای بیشتر و آثار متعدد وجود دارد.

پس از حوزه های علمیه، دستگاههای تعلیم و تربیتی رسمی کشورند که نسل نو را می پرورند. مدارس می توانند نقش مهمی در این باره داشته باشند بویژه، مربیان و معلمان مهمترین رسالت را در معرفی درست امام عصر، علیه السلام، به نوجوانان برعهده دارند و بموازات آنها کتابهای درسی اند. این کتب مؤثرترین وسیله برای پرداختن به این موضوع و انتقال اعتقادی عمیق به همراه امید در روح و جان جوانان و نوجوانان اند.

پس از اینها نوبت به سازمانهای فرهنگی و هنری می رسد. مانند رسانه ها و در راس آنها صدا و سیماست که با گستردگی و نفوذی که دارد می تواند بیشترین نقش را در تبلیغ موضوع مهدویت و ترویج اعتقاد درست به امام عصر ایفا کند.

مطبوعات در مرحله بعدی می توانند رسالت خود را به بهترین وجه انجام دهند. بی گمان اهل منبر، شاعران، نقاشان و سایر هنرمندان و سخنوران می توانند در حفظ ارتباط و تعمیق و تلطیف این اعتقاد نقش مهمی داشته باشند.

البته، چنانکه اشاره شد، به برکت پیروزی انقلاب اسلامی و بخصوص در دوران دفاع مقدس یکی از مهمترین ارزشهای معنوی و اخلاقی و اعتقادی که در جامعه زنده و بارور شد؛ اعتقاد به مهدویت و امام زمان، علیه السلام، و همچنین ارتباط معنوی با ایشان بود. بخصوص در مناجاتها و وصیت نامه های رزمندگان، و در حالات عرفانی ویژه ای که در جبهه ها بروز داشت و حتی خاطرات شیرینشان نشانه های ارتباط معنوی با حضرت دیده می شد که می بایست آنها را حفظ کرد و به عنوان امانت به نسلهای آینده سپرد.

والسلام

پی نوشت ها :

1. سوره قصص (28)، آیه 5.
2. سوره نور (46)، آیه 55.
3. سوره انبیاء (21)، آیه 105.
4. سوره توبه (9)، آیه 36.
5. سوره هود (11)، آیه 86 ، «بقية الله خير لكم ان كنتم مؤمنين».

6. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، ج 51، ص 73، ج 18.
7. مجلسی، محمدباقر، همان، ج 52، ص 128، ج 21.